

Кина: Време је за заштиту узбуњивача

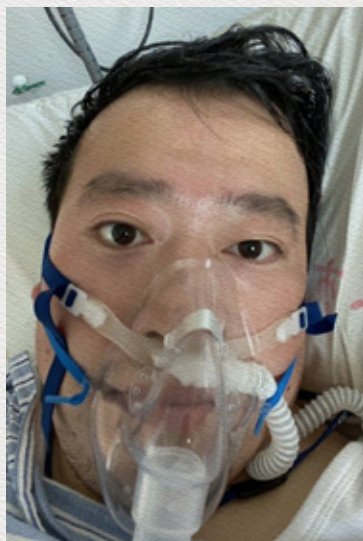

Једна од последица епидемије коронавируса у Кини може бити и покушај да се у тој земљи заштите узбуњивачи. Случај доктора Лија Венлијанга (на слици), који је још у децембру упозорио да се у болници у Вухану појавио опасни вирус а недуго после тога ухапшен под оптужбом да шири панику, навео је уреднике приватног магазина Цаишин (Caixin) да објаве коментар о значају узбуњивача за заштиту јавног интереса.

Доктор Ли, који је умро од последица вирусне упале плућа, постао је симбол борбе против коронавируса и симбол раног упозорења у ситуацији када власти нападају оне који говоре истину. „Желимо да кажемо да узбуњивачи у Кини треба да буду боље заштићени“, пише у коментару Цаишина после исказивања жалости због смрти Лија Венлијанга. Ове новине важе за релативно слободне и у њима се повремено појаве информације које велики државни медији не би објавили.

„Узбуњивачи су људи као ми, обични људи који воде нормалне животе. Али, кад наиђе нека опасност или криза, они хрле ка првој линији да би заштитила наша друштва. Потребна су нам посебна институционална решења да бисмо боље заштитили узбуњивачи. Прво, морамо законски да заштитимо њихова права, да их охрабримо да дуну у пиштаљку и да у томе буду добри; друго, морамо да спречимо да буду кажњени или да сносе претеране, тешке последице својих речи. Зато је потребан систем са врха да их заштити од напада слеђа.

У смислу моћи, узбуњивачи су више заинтересовани за откривање истине. Моћ нема монопол на истину и зато треба да остане кротка. Да би се спровело управно или кривично право, влада треба да толерише поступке узбуњивача. Власти би требало такође да измене законе и друга акта да разјасне законске границе понашања узбуњивача у смислу њиховог утицаја на друштвени поредак. Ако има несагласја, они који су на власти треба да покажу довољно материјалних доказа за природу намера узбуњивача. Таква правила била би предуслов и основа за заштиту узбуњивача. (...)

Ако узбуњивачи и јавност не могу да говоре о битним стварима, то ће појачати притисак у друштву и оно ће постати слабије, што ће наштетити веродостојности владе и свима нама отежати превазилажење криза.

За бољу заштиту узбуњивача потребно је опуштено и слободно друштво. Напетост, притисак и непопустљивост неће изнедрити узбуњиваче када су нам потребни у време кризе, а камоли пружити им институционалну заштиту. Институционална заштита узбуњивача показује и вредности које делимо. Друштво мора да схвати да је добар систем за заштиту узбуњивача тражење равнотеже између слободе и реда (...) он тражи став мудрих вођа и разумевање, учешће и сарадњу јавности. Морамо да искористимо овај тренутак и да такав институционални аранжман поставимо што пре“, пише у коментару Цаишина.

И поред овога, неразумеваче појма „узбуњивач“ у Кини је велико. О томе сведочи и вест да је округ Фангсијан у покрајини Хубеи, која је жариште епидемије, расписао награду од 500 јуана (око 7.000 динара) грађанима који пријаве комшије са симптомима болести. Оне који пријављују суседе државна агенција Синхуа назива узбуњивачима. ■

Двоструки аршини за узбуњиваче у америчкој влади

Председник САД Доналд Трамп „преживео“ је гласање о опозиву у Конгресу, али најмање два узбуњивача која су указала на злоупотребе у вези са америчком помоћи Украјини нису. И док још није потврђен идентитет агента ЦИА који је пријавио да је Трамп злоупотребио положај председника тако што је тражио од украјинског колеге да отвори истрагу о корупцији у коју су умешани кандидат Демократске странке за председничку номинацију Џо Бајден и његов син, један војник и један службеник добили су отказе.

Трамп је наредио отпуштање потпуковника Александра Виндмана, који је пред Конгресом сведочио о позиву између председника САД и Украјине, који је био повод за покушај смењивања америчког председника. Виндман, који је као дете са породицом емигрирао из Совјетског Савеза,

пред Конгресом је рекао да се Америка од Русије разликује по третману узбуњивача и слободи, али ни то ни обећање министра одбране од пре неколико месеци да ће узбуњивачи бити заштићени нису спречили његово отпуштање. За то време, демократе користе све могуће законске одредбе да спрече Трампа да открије идентитет агента ЦИА који је пријавио телефонски разговор председника са његовим украјинским колегом Владимиром Зеленским као кршење закона. Тај агент није ни присуствовао разговору, већ је чуо за њега, а од већине збуњивача разликује га и чињеница да је естаблишмент устао у његову заштиту.

Други узбуњивач који се суочио са одмаздом је Марк Мојар, бивши високи службеник УСАИД-а, америчке агенције за међународни развој, који је пријавио низ неправилности у тој агенцији. Пре неколико месеци, шефови су му одузели безбедносну пропусницу и он није могао да ради свој посао, због чега је на крају био приморан да да отказ. Наводни разлог за одузимање пропуснице је књига коју је Мојар објавио још пре две године и у којој је, тврде његови претпостављени, изнео тајне податке. Мојар тврди да то није тачно.

Један адвокат који заступа неколико узбуњивача који су добили отказе у последњих пар година тврди да је у питању „епидемија отказа Трамповим службеницима који се супротстављају малверзацијама бирократије“. У Вашингтону траје тихи рат кадрова демократа и Трампових присталица у којем прво страдају узбуњивачи. ■

20 милиона фунти против узбуњивача

Бар један пацијент умро је у болници Вест Сафок у Енглеској иако је особље те болнице дуго упозоравало да стање у њој није добро. Та болница прва је државна установа чија је званична оцена са „задовољавајуће“ спуштена на „потребно унапређење“.

Менаџмент болнице чак је ангажовао стручњаке за отиске прстију и рукопис како би пронашли ко је од запослених дојавио породици да је 57-годишња Сузан Ворби умрла због серије лекарских грешака. Од свих запослених тражено је да оставе отиске прстију, што су и инспектори државног здравственог фонда оценили као тешку претњу. „Директори су се више бавили тиме ко је послао писмо него зашто је писмо уопште послато и да ли је болнички систем довољно добар да обезбеди сигурност пацијената“, наводи се у извештају.

Ових дана појавила се и вест да је управо државни здравствени фонд (NHS) потрошио готово 20 милиона фунти за четири године борећи се против узбуњивача. Подаци које је објавио Сандеј телеграф кажу да су углавном исте адвокатске канцеларије наплаћивале своје скупе услуге фонду како би на суду обарале захтеве узбуњивача да буду враћени на посао. ■

„Неосноване“ тужбе узуњивача, тврди америчко министарство правде

Помоћник америчког министра правде Стивен Кокс изјавио је да министарство разматра да од узбуњивача тражи да доставе податке о адвокатима и инвеститорима са којима и раде и да ли их они плаћају. У САД је по закону могуће да узбуњивач тужи фирму која је преварила државу и да добије део финансијске казне изречене фирми.

Ова измена могла би да буде унета у закон или прописана савезним правилима, рекао је Кокс додавши да адвокати „гурају“ неосноване узбуњивачке тужбе. Министарство правде је недавно тражило од судова да одбаце десет таквих тужби које је подржала једна „профитна приватна инвестициона група“, како ју је Кокс назвао. Само један од тих десет предмета судови нису одбацили. ■

Филипс је годинама знао за сумњиву продају опреме у Бразилу

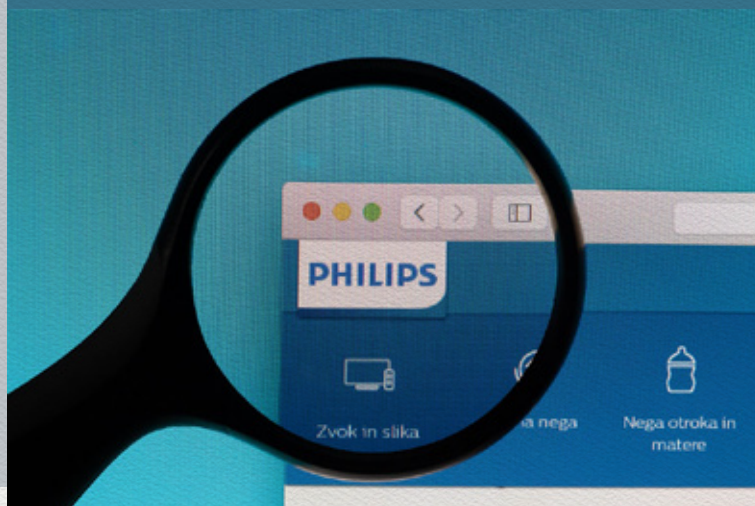

Холандски гигант Филипс био је упозорен на сумњиву продају медицинске опреме влади Бразила и није је зауставио, јавио је Ројтерс. Још 2010. године један узбуњивач из Бразила упозорио је руководство Филипса на ту превару, али је одмах затим добио отказ.

Узбуњивач Жозе Израел Мазијеро Фиљо је у јануару 2010. приметио да су три велика посла ишла преко сумњивог посредника и посумњао да је посредник добио мито како би обезбедио милионски посао. Уместо да истражи пријаву и прекине посао, Филипс је отпустио Мазијера, а прошле године су бразилски тужиоци покренули званичну истрагу на основу његових података.

У међувремену, и Американци су покренули сопствену истрагу која је уз Бразил обухватила и Кину. У питању је посао вредан најмање 40 милиона долара, који је укључивао продају дефибрилатора за срце влади Бразила.

У страху од одмазде, узбуњивач Мазијеро морао је да са породицом напусти Бразил. ■

Зашто су ћутали?

КОМЕНТАР

Готово 350 људи погинуло је у авионима типа „боинг 737 макс“ у Индонезији и Етиопији у октобру 2018. и марту 2019. године. После тих несрећа, компанија „Боинг“ морала је да призна да авиони нису добро дизајнирани, сви који су били у употреби су приземљени и отказане наруџбине стотина авиона који је требало да донесу милијарде долара „Боингу“ у наредних десетак година.

Тек после ових несрећа и истраге која је због њих покренута, сазнало се да су неки инжењери били свесни да је „737 макс“ опасност по путнике. „Овај авион направили су клонови које су надзирали мајмуни“, написао је један од тих инжењера у поруци колеги још у априлу 2017. године. Други је написао да му „Бог неће опростити“ оно што је урадио на том авиону.

Међутим, ниједан од тих инжењера није о својим налазима обавестио надлежне државне органе. Пријавили су то својим надређенима, а они нису ништа урадили... Зашто су инжењери ћутали?

Сједињене Америчке Државе деценијама су пример другим земљама како се штите они који имају податке о злоупотребама. Већ 40 година тамо постоје закони који штите узбуњиваче – чак и оне којима циљ није заштита јавног интереса већ само сопствени финансијски интерес. Инжењери из „Боинга“ сигурно су знали за те прописе. Могли су да искористе законске одредбе да се заштите од одмазде, а могли су и да пријаве своју фирму за превару купаца и да од државе зараде бар десет одсто казне која би „Боингу“ била изречена. Ни једно ни друго нису урадили.

Пише: **Владимир Радомировић**
главни уредник
Пиштаљке

Зашто?

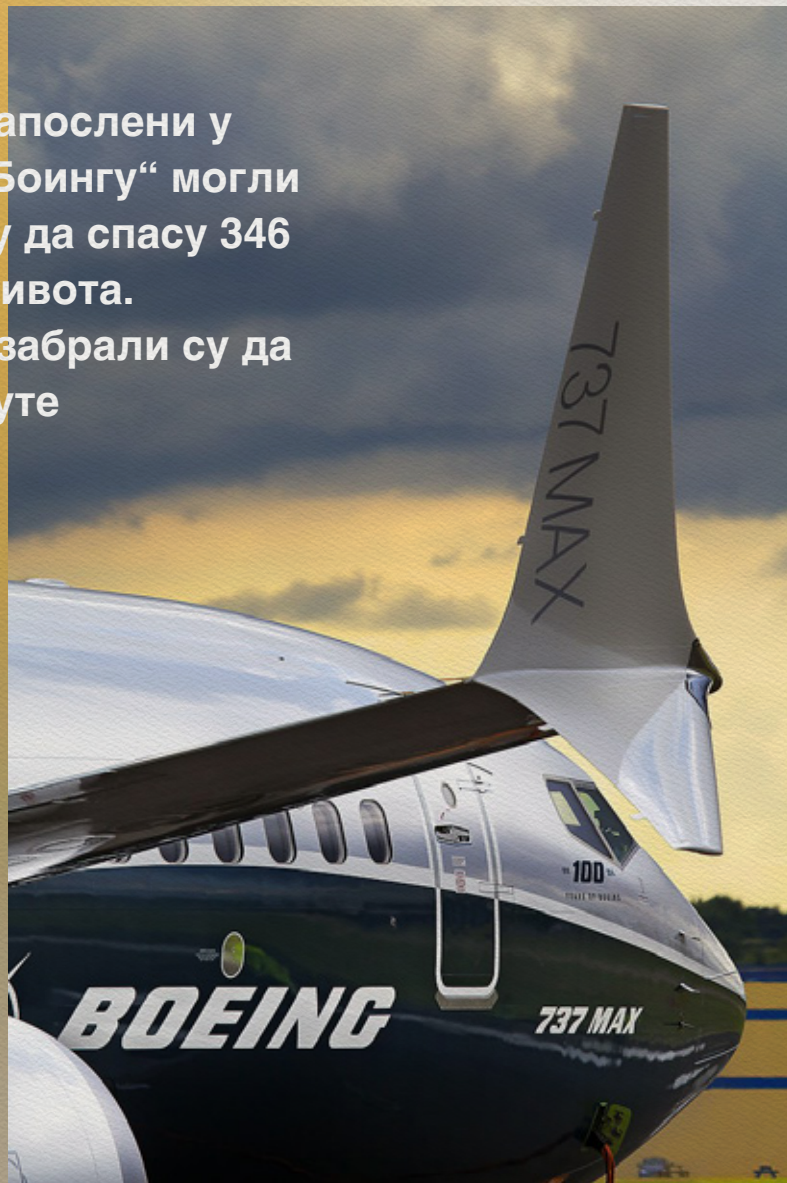
Нека истраживања показују да запослени који примете злоупотребе углавном то пријаве својим шефовима и никоме више. Два су разлога за то, тврде истраживачи. Први је страх од одмазде. Други, чешћи, бојазан да и ако изађу ван фирме са информацијама нико ништа неће предузети да се одговорни за злоупотребе казне.

У недавно објављеној књизи „Крива савести: Узбуњивање у доба преваре“, амерички публициста и бивши банкар Том Мјулер наводи прегршт примера и за један и за други разлог. У случају „Боинга“ треба поменути да велике компаније врло ретко плате за злоупотребе. Чак и ако неким чудом дође до суђења, казне су многоструко мање од профита који остварују преварама. Мјулер наводи неколико фармацеутских кућа које су годинама варале, тврдећи да су њихови лекови ефикасни и узимајући стотине милиона долара углавном од јавних здравствених фондова. Кад би их неки узбуњивач разоткрио и ако би дошло до суђења, плаћале су десетак пута мању одштету. Превара се исплати.

Да ли су зато инжењери „Боинга“ ћутали? Да ли похлепа њихових шефова оправдава то ћутање? Оних 346 људи није добило прилику да разматра ова питања.

Живимо у доба похлепе и преваре. Узбуњивачи су нам ретка, можда и једина, узданица да ово доба преживимо. Спас није у ћутању. ■

Запослени у
„Боингу“ могли
су да спасу 346
живота.
Изабрали су да
ћуте

Фотографија: Олег Бељаков